

KOHTUJURISTI SEISUKOHT

JÁN MAZÁK

esitatud 28. oktoobril 2009¹

1. Euroopa Kohus otsustas oma 24. juuni 2009. aasta otsuses² (edaspidi „Euroopa Kohtu 24. juuni 2009. aasta otsus”), et Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu (edaspidi „EAK”) 6. mai 2009. aasta otsus kohtuasjas *M vs. Euroopa Ravimiamet*³ (edaspidi „EAK 6. mai 2009. aasta otsus”) tuleb uuesti läbi vaadata. Selle otsuse kohaselt tuleb uuesti läbivaatamise käigus uurida küsimust, kas EAK 6. mai 2009. aasta otsus mõjutab ühenduse õiguse ühtsust või järjepidevust seeläbi, et EAK tõlgendas apellatsioonikohtuna mõistet „menetlusstaadium lubab teha asja suhtes otsuse” Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 ja nimetatud põhikirja lisa artikli 13 lõike 1 tähenduses viisil, mis võimaldas tal kohtuasja arutada ja teha selles sisulise otsuse, hoolimata asjaolust, et talle esitatud apellatsioonkaebus piirdus üksnes küsimusega, kuidas esimeses astmes käsitleti vastuvõetamatuse vastuväidet, ning et vaidluse selle aspekti osas, mida EAK arutas, ei olnud toimunud võistlevat menetlust ei EAK-s ega Euroopa Ühenduste Avaliku Teenistuse Kohtus (edaspidi „ATK”) kui esimeses kohtuastmes.

2. Kuna käesoleval juhul, kus EAK on otsuse teinud teise astme kohtuna, kohaldatakse esimest korda EAK otsuse uuesti läbivaata-

mise võimalust Euroopa Kohtu poolt,⁴ siis on vaja lühidalt selgitada teatavaid sellise menetluse põhilisi aspekte.

3. EÜ artikli 220 esimese lõigu kohaselt tagab Euroopa Kohus oma pädevuse piires, nii et EÜ asutamislepingu tõlgendamisel ja kohaldamisel peetakse kinni seadusest. Olen seisukohal, et võimalus vaadata uuesti läbi EAK otsus, mille viimane on teinud apellatsioonkaebuse põhjal, on üks vahenditest, mis võimaldab Euroopa Kohtul nimetatud ülesannet täita.

4. Siiski tuleb rõhutada, et tegemist on erakordse ja samas viimase vahendiga. See asjaolu nähtub esiteks ühenduse kohtusüsteemi korralduse üldisest käsitusest, teiseks uuesti läbivaatamise vastuvõetavuse tingimustest, mida hindab Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 123b ette nähtud erikorda enne uuesti läbivaatamise menetluse alustamist, ning viimaks uuesti läbivaatamise tulemusest,

1 – Algkeel: prantsuse.

2 – C-197/09 RX, vt C-197/09 RX-II, EKL 2009, lk I-12033.

3 – T-12/08 P, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata.

4 – See võimalus on sätestatud EÜ artikli 225 lõike 2 teises lõigus ja Euroopa Kohtu põhikirja artiklites 62, 62a ja 62b.

mis pärast vastuvõetavuse kohta otsuse tegemist kujutab endast järeldust selle kohta, kas EAK otsus mõjutab ühenduse õiguse ühtsust ja järjepidevust või mitte.

5. Uuesti läbivaatamise menetluse ainus eesmärk on kaitsta ühenduse õiguse ühtsust ja järjepidevust; seda võib mõjutada EAK ebaõige otsus, mille viimatinimetatu on teinud apellatsioonistmena.⁵ Sellest tuleneb, et nimetatud menetluse eesmärk ei ole kaitsta konkreetse menetluse konkreetsete poolte huve, vaid ühenduse õiguse huve.

6. Järelikult ei ole uuesti läbivaatamise menetluse mõte parandada EAK ebaõigeid otsuseid, mis EAK on teinud apellatsioonikohtuna, vaid üksnes selliseid EAK apellatsioonistmes tehtud ebaõigeid otsuseid, mis mõjutavad ühenduse õiguse ühtsust või järjepidevust. Minu arvates võib ebaõigel otsusel olla selline mõju üksnes siis, kui see on vastuolus mõne ühenduse õiguse üldpõhimõttega, mis Euroopa Kohtu hiljutise kohtupraktika kohaselt asetsevad konstitutsioonilisel tasemel⁶ ning mille järgimine tagab ühenduse õiguse ühtsuse ja järjepidevuse.

5 – Mõiste „ebaõige otsus“ all tuleb mõista otsust, mis on ebaõige materiaalõiguse seisukohalt või otsust, mis on materiaalõiguse seisukohalt õige, kuid mis on tehtud menetlusnorme ebaõigesti kohaldades.

6 – Vt 15. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-101/08: Audiolux jt (EKL 2009, lk I-9823, punkt 63).

7. Eeltoodust lähtudes annan sissejuhatuseks lühiülevaate uuesti läbivaatamise menetluse taustast. Seejärel uurin, kas EAK 6. mai 2009. aasta otsuses esineb vigu ning kui see on nii, siis käsitlen küsimust, kas EAK 6. mai 2006. aasta otsus mõjutab ühenduse õiguse ühtsust või järjepidevust.

Uuesti läbivaatamise menetluse taust

8. M taotles ATK-lt, et viimane tühistaks Euroopa Ravimiameti 25. oktoobri 2006. aasta otsuse, milles jäeti rahuldamata tema taotlus moodustada töövõimetuskomitee, ning Euroopa Ravimiameti 31. jaanuari 2007. aasta otsuse, milles jäeti rahuldamata M-i kahju hüvitamise nõue, ning taotles, et Euroopa Ravimiametit kohustataks talle ametialaste eksimuste eest kahjuhüvitisena maksma 100 000 eurot.

9. ATK jättis nimetatud hagi 19. oktoobri 2007. aasta määrusega⁷ (edaspidi „ATK 19. oktoobri 2007. aasta määrus“) EAK

7 – F-23/07, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata.

kodukorra⁸ artikli 114 lõikele 1 tuginedes vastuvõetamatuse vastuväite alusel vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, ilma asja sisuliselt arutamata.

töövõimetuskomitee moodustamise kohta, ning mõistis Euroopa Raviametilt hageja kasuks välja hüvitise summas 3000 eurot.

10. M esitas nimetatud kohtumääruse peale apellatsioonkaebuse, nõudes EAK-lt kohtumääruse tühistamist ning Euroopa Raviameti 25. oktoobri 2006. aasta otsuse tühistamist osas, milles sellega jäetakse rahuldamata 8. augusti 2006. aasta taotlus kutsuda kokku töövõimetuskomitee, ning ühtlasi Euroopa Raviameti selle otsuse tühistamist, millega jäeti rahuldamata M-i kahju hüvitamise nõue.

11. EAK rahaldas M-i põhistatud taotluse, mille viimane oli esitanud EAK kodukorra artikli 146 alusel, ning alustas suulist menetlust.

12. EAK tühistas 6. mai 2009. aasta otsusega ATK 19. oktoobri 2007. aasta määruse ning tegi samas Euroopa Kohtu põhikirja lisa artikli 13 lõikele 1 tuginedes ise otsuse, st tühistas Euroopa Raviameti 25. oktoobri 2006. aasta otsuse osas, milles sellega jäeti rahuldamata 8. augusti 2006. aasta taotlus

13. Lähtudes peakohtujuristi ettepanekust vaadata EAK 6. mai 2009. aasta otsus uuesti läbi, otsustas Euroopa Kohus 24. juuni 2009. aasta otsuses, et nimetatud kohtuotsus tuleb uuesti läbi vaadata, kujuures uuesti läbivaatamine puudutab küsimust, kas EAK otsus mõjutab ühenduse õiguse ühtsust või järjepidevust seeläbi, et EAK tõlgendas apellatsioonikohtuna mõistet „menetlusstaadium lubab teha asja suhtes otsuse” Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 ja põhikirja lisa artikli 13 lõike 1 tähenduses viisil, mis võimaldas tal kohtuasja arutada ja teha selles sisulise otsuse, hoolimata asjaolust, et talle esitatud apellatsioonkaebus piirdus üksnes küsimusega, kuidas esimeses astmes käsitleti vastuvõetamatuse vastuväidet ning et vaidluse selle aspekti osas, mida EAK arutas, ei olnud toimunud võistlevat menetlust ei EAK-s ega Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohtus kui esimese astme kohtus. Euroopa Kohus kutsus Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 23 nimetatud huvitatud isikuid ja menetluse pooli EAK-s esitama selle küsimuse kohta oma kirjalikke märkusi.

8 – Avaliku Teenistuse Kohtu kodukord jõustus alles 1. novembril 2007 – kuni selle ajani kohaldati Avaliku Teenistuse Kohtu suhtes nõukogu 2. novembri 2004. aasta otsuse 2004/752/EÜ, Euratom (millega asutatakse Euroopa Liidu avaliku teenistuse kohus) artikli 3 lõike 4 alusel Esimese Astme Kohtu kodukorda.

14. Kirjalikud märkused esitasid M, Euroopa Raviamet, Itaalia valitsus, Poola valitsus, Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Ühenduste Komisjon.

Võimalik viga EAK 6. mai 2009. aasta otsuses

15. Euroopa Kohtu 24. juuni 2009. aasta otsusest tuleneb, et EAK 6. mai 2009. aasta otsust ei tule hinnata mitte materiaaloiguse seisukohalt, vaid sellest aspektist, kas on ebaõigesti kohaldatud menetlusnorme, nimelt Euroopa Kohtu põhikirja lisa artikli 13 lõiget 1, mis kohustab EAK-d kui apellatsioonikohtut juhul, kui apellatsioonkaebus on põhjendatud, suunama asja tagasi ATK-sse, kui EAK-l ei ole võimalik otsust teha.⁹

16. Leian, et mõistet „menetlusstaadium lubab teha asja suhtes otsuse” tuleb tõlgendada silmas pidades ühenduse kohtusüsteemi ning võttes aluseks ülesanded, mis on esimeses astmes otsustaval kohtul ja kohtul, kes teeb otsuse teises astmes apellatsioonkaebuse põhjal.

17. Käesoleval juhul oli M-i ja Euroopa Ravimiameti vahelise vaidluse lahendamise sisuline pädevus ATK-l. Selle pädevuse käivitas hagi esitamine ning selle sisu moodustas kohustus kontrollida kõigepealt, kas hagi on vastuvõetav, ning hagi vastuvõetavaks osutumise korral hinnata seejärel hagi põhjendatust faktiliste asjaolude ja õigusnormide alusel, mis on tuvastatud võistlevuse põhimõtte kohaselt.

18. Ei ole vaja meenutada, et sisulistes küsimustes tehtud kohtuotsus, mis on tehtud faktilisi asjaolusid tuvastamata, on mõeldamatu. Käesoleval juhul oli ATK ainus kohus, kellel oli sisuline pädevus tuvastada faktilisi asjaolusid.

19. ATK tuvastas oma 19. oktoobri 2007. aasta määruses üksnes hagi vastuvõetamatuse, asja sisuliselt arutamata. Selline õigus tuleneb EAK kodukorra¹⁰ artiklist 114 ja see on kohtumenetluse ökonoomsuse huvides. Sellest tuleneb, et ATK ei loonud faktilist ja õiguslikku alust, et teha võimalik sisuline otsus.

20. EAK kaasati M-i ja Euroopa Ravimiameti vahelisse vaidlusse apellatsioonkaebusega, mis peab Euroopa Kohtu põhikirja lisa artikli 11 lõike 1 kohaselt piirduma üksnes õigusküsimustega, ning seega võib selle aluseks olla üksnes ATK pädevuse puudumine, menetlusnormide rikkumine ATK-s, mis kahjustab kaebaja huve, või ühenduse õiguse rikkumine ATK poolt.

9 – Sama kohustus on Euroopa Kohtul apellatsioonikohtuna Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 alusel, kuigi selle sõnastus on mõnevõrra erinev.

10 – EAK kodukorra artikkel 114 oli sellel ajal nõukogu 2. novembri 2004. aasta otsuse 2004/752/EÜ (Euratom, millega asutatakse Euroopa Liidu avaliku teenistuse kohus) artikli 3 lõike 4 alusel *mutatis mutandis* kohaldatav ATK-le.

21. Sellisest apellatsioonkaebuse määratlusest järeldub, et apellatsioonikohus on seotud esimese astme kohtus, st ATK-s tuvastatud faktiliste asjaoludega.

22. Kuna ATK otsustas määruses jätta hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, siis saab minu arvates apellatsioonimenetluse ese olla üksnes vastuse leidmine küsimusele, kas hagi oli vastuvõetav või mitte. Kuna ATK ei tuvastanud faktilisi asjaolusid ning ei määranud sellest tulenevalt kindlaks faktilist alust, siis ei saanud EAK teha asjas sisulist otsust.

23. Minu arvates võib teha üldise järelduse, et juhul kui ATK on jätnud hagi, asja sisuliselt arutamata, määrusega vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, ei ole asi sellises menetlusstaadiumis, et EAK saaks teha apellatsioonikohtuna selle kohta otsuse.

24. Leian, et EAK selline tegutsemine nagu käesoleval juhul osutab puudusele ühenduse kohtusüsteemi toimimises.

25. Nimetatud puuduse olemus seisneb tegelikult sisuliselt pädevate kohtute segijamises. EAK, tehes otsuse teise astme kohtuna, võttis endale peamiste tunnusoonte osas ATK sisulise pädevuse, mis puudutab eeskätt sisulise otsuse tegemiseks vajaliku faktilise aluse tuvastamist.

26. Sellest tulenevalt muutus EAK *de facto* esimese astme kohtuks. Apellatsioonimenetluse raames, mis on piiratud õigusküsimustega, ei saanud kasutada võistleva menetluse põhimõtet, mis on omane üksnes esimese astme kohtus toimuvale menetlusele. Apellatsioonimenetluse raames on võimalik hinnata üksnes seda, kas esimese astme kohtu menetluses on võistlevuse põhimõtet rikutud või mitte.

27. Sellest järeldub, et toimides niimoodi nagu käesoleval juhul, rikkus EAK seadusliku kohtu põhimõtet, mille kohaselt ei tohi kellelki võtta õigust oma asja arutamisele seadusega kindlaks määratud kohtus.¹¹ Faktiliste asjaolude tuvastamise ja nende õigusno-

11 – Käesoleval juhul on EÜ asutamisleping ja Euroopa Kohtu põhikirj seaduse rollis.

rmide alla subsumeerimise pädevus on ATK-l. See järeldus on tihedasti seotud kohtu koosseisu küsimusega, mis on Euroopa Kohtu praktika kohaselt õiglase kohtuliku arutamise nurgakivi.¹²

28. EAK sisulise otsuse tõttu apellatsiooniasntmes kaotas kohtuvaidluse kaotanud pool ka võimaluse kasutada oma õigust kohtulikule kaitsele apellatsioonkaebuse esitamise teel.¹³ Sellega seoses tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt¹⁴ on tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte ühenduse õiguse üldpõhimõtte, mis tuleneb liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest, on sätestatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklites 6 ja 13 ning on leidnud kinnitust ka 7. detsembril 2000 Nice'is välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47.¹⁵

29. Lõpetuseks tuleb märkida, et Euroopa Kohtu põhikirja lisa artikli 13 lõike 1 ebaõige tõlgendamise tõttu esineb EAK 6. mai 2009. aasta otsuses viga.

12 – Vt selle kohta 19. veebruari 2009. aasta otsus kohtuasjas C-308/07 P: Gorostiaga Atxalandabaso vs. parlament (EKL 2009, lk I-1059, punkt 42).

13 – Tingimusel, et menetlusõiguses on selline apellatsioonkaebus sõnaselgelt lubatud.

14 – Vt selle kohta 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-12/08: Mono Car Styling (EKL 2009, lk I-6653, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

15 – ELT C 364, lk 1.

EAK 6. mai 2009. aasta otsuse mõju ühenduse õiguse ühtsusele ja järjepidevusele

30. Leian, et Euroopa Kohtu põhikirja lisa artikli 13 lõike 1 ebaõige tõlgendamise tagajärjed ulatuvad üle M-i ja Euroopa Ravimi- ameti vahelise kohtuasja piiride, mistõttu nimetatud ebaõige tõlgenduse alusel vastu võetud EAK 6. mai 2009. aasta otsus mõjutab ühenduse õiguse ühtsust ja järjepidevust.

31. Nagu juba punktis 6 mainitud, võib ebaõige otsus mõjutada ühenduse õiguse ühtsust või järjepidevust üksnes siis, kui see on vastuolus mõne ühenduse õiguse üldpõhimõttega. Leian, et käesoleval juhul on see tingimus täidetud.

32. Minu arvates rikuti Euroopa Kohtu põhikirja lisa artikli 13 lõike 1 ebaõige tõlgendamisega õigust olla ära kuulatud ATK-s, s.o kohtus, mis käesoleval juhul oli ainsana sisuliselt pädev tuvastama faktilisi asjaolusid vastavalt võistlevuse põhimõttele, selleks et teha asjas sisuline otsus. Õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, mis on Euroopa

Kohtu praktika¹⁶ kohaselt põhiõigus, mida Euroopa Liit järgib EL artikli 6 lõike 2 alusel kui üldpõhimõtet, rikuti samuti, kuna õigus olla ära kuulatud on üks selle aspektidest.

EAK 6. mai 2009. aasta otsuse tühistamise ulatus

33. Peale selle, nagu juba osutatud punktis 27, rikkus EAK oma sisulise kohtuotsusega ka seadusliku kohtu põhimõtet ja õigust kohtulikule kaitsele apellatsioonkaebuse esitamise teel, milles väljendub samuti õigus õiglasele kohtulikule arutamisele.

34. Eeltoodud analüüsi silmas pidades tuleb järeldada, et EAK 6. mai 2009. aasta otsus mõjutab ühenduse õiguse ühtsust ja järjepidevust.

35. Kuigi olen teadlik EAK 6. mai 2009. aasta otsuse uuesti läbivaatamise – mis otsustati Euroopa Kohtu 24. juuni 2009. aasta otsuses – ulatusest, tuleb märkida, et nimetatud kohtuotsuse uuesti läbivaatamise tulemusel selgub, et sellele eelnenud EAK menetluses on rikutud õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele mitut aspekti. Selle põhiõiguse rikkumise tagajärjed puudutavad EAK 6. mai 2009. aasta otsust tervikuna.¹⁷ Sellest tulenevalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku tühistada nimetatud kohtuotsus täies ulatuses ning saata see tagasi EAK-sse.

36. Ma ei arva, et oleks võimalik esile tuua EAK otsuse tagajärgi, mida tuleb vaidluse poolte suhtes pidada Euroopa Kohtu põhikirja artikli 62b esimese lõigu tähenduses lõplikuks. Kuna faktilised asjaolud tuvastati viisil, mis oli vastuolus õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, ei saa Euroopa Kohus teha asjas lõplikku otsust Euroopa Kohtu põhikirja artikli 62b esimese lõigu tähenduses.

16 – Vt selle kohta eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus *Gorostiaga Atxalandabaso vs. parlament* (punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).

17 – See järeldus puudutab ka resolutsiooni kohtukulusid käsitlevat punkti.

Ettepanek

37. Eeltoodust lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada:

1. Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu (apellatsioonikoda) 6. mai 2009. aasta otsus kohtuasjas T-12/08 P: M vs. Euroopa Raviamet mõjutab ühenduse õiguse ühtsust ja järjepidevust seeläbi, et Esimese Astme Kohus tõlgendas apellatsioonikohtuna mõistet „menetlusstaadium lubab teha asja suhtes otsuse” Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 ja nimetatud põhikirja lisa artikli 13 lõike 1 tähenduses viisil, mis võimaldas tal kohtuasja arutada ja teha selles sisulise otsuse, hoolimata asjaolust, et talle esitatud apellatsioonkaebus piirdus üksnes selle küsimusega, kuidas esimeses astmes käsitleti vastuvõetamatuse vastuväidet.
2. Tühistada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 6. mai 2009. aasta otsus kohtuasjas T-12/08 P: M vs. Euroopa Raviamet.
3. Saata kohtuasi tagasi Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtusse.